

Josip Visković

MALI ESEJ O HRABROSTI

Svi pokreti danas, kao i u prošlosti, proglašuju svojim junacima i herojima one koji su se istakli izvanrednim zalaganjem i zauzimanjem do žrtve vlastitoga života u ostvarenju ideala pokreta kojemu su pripadali. Njih stavljaju cijelom pokretu, posebno mladom naraštaju, kao uzore kako se treba nesebično, velikodušno i hrabro zalagati za ostvarenje zamisli koju je taj pokret sebi postavio. U znak zahvalnosti za žrtve tih heroja njihovim imenima nazivaju institucije, ulice i gradove. U školama se đacima daju zadaće o vrlinama, posebno o hrabrosti, tih ljudi ne samo da se provjeri njihovo znanje, jezik i stil, nego i da im se skrene pozornost na te vrednote i da ih se potakne na ostvarenje tih vrednota. Vrlina hrabrosti nije izgubila cijenu ni u ovom našem, u mnogočemu, hedonističkom svijetu. Nju i u današnjem odgoju ističu oni koji žele oblikovati čvrst značaj svojih gojenaca i učenika.

Osnovna škola »Ruđer Bošković« u Splitu izdala je luksuzno opremljen svoj list »Iskrice«, škol. god. 1973—74, br. 1. Na prvom mjestu donesene su misli učenika te škole o vrlini hrabrosti pod naslovom: »Naše misli o hrabrosti«.

Donosimo nekoliko tih misli o hrabrosti da se vidi kako je poimanje te vrline i kod djece i kod njihovih nastavnika veoma blisko kršćanskom shvaćanju kreposti duhovne jakosti, kako je kršćansko shvaćanje hrabrosti duboko ukorijenjeno i u današnjim ljudima, i kako se Crkva i škola mogu uzajamno pomagati i nadopunjavati u odgoju mladog čovjeka da on postane što korisniji sutrašnjem društvu kojeg će izgrađivati.

Djeca u spomeutom listu ne definiraju hrabrost. Od njih se to ne može ni očekivati. Ona govore o vladanju u pojedinim prilikama života u čemu se očituje hrabrost. Upravo se iz toga vidi kako oni shvaćaju tu krepost, koliko je cijene i koliko ih privlači.

Evo nekoliko tih navoda:

»Hrabročću se nekad odlikuju i zli, ali to nije prava hrabrost, to je zapravo maska koja stoji ispred običnog bezumlja.«

(Milena Parađina VIIa)

Iako djevojčica zna da upornost onih koji se ističu u zlu neki nazivaju hrabročću, ipak ona jasno razlikuje drskost od hrabrosti. Upravo svetopisamskom terminologijom knjige Mudrosti drskost zlih naziva običnim bezumljem.

Slijedeća dva navoda teško da su sročila sama djeca III. i IV. razreda bez pomoći svojih roditelja ili odgojitelja. Ali su zato značajnija.

»Hrabrost je kad se za nekoga žrtvuješ. Hrabrost je kad braniš slabijeg od jačeg. Hrabrost je kad se baciš u rijeku da bi spasio druga. Hrabrost je kad pred većim i brojnijim neprijateljem ne digneš bijelu zastavu. Hrabrost je kad, iako te muče, ne izdaš svoj narod.«

(Roberto Bitunjac IIIc)

»Hrabrost je kad se boriš sam sa sobom da ne pustiš koju suzu iako ti je teško.«

(Helena Petrinović IVa)

Slavko vidi hrabrost u nadvladanom strahu i u pametnom rasuđivanju: »Hrabrost je kada čovjek ili životinja sykladaju nagoni strah (...) i kad čovjek pri tome očuva sposobnost pametna rasuđivanja.«

(Slavko Bogdan VIa)

Tatjana nabraja raznovrsne situacije dnevnog života u kojima se očituje hrabrost: »Marici je hrabrost priznati majci da je jutros kriomice obukla novu suknju što je nosi samo nedjeljom. Branku je hrabrost priznati tati da je razbio automobil. Mirjani je hrabrost otvoreno reći da je danas dobila jedinicu. A meni — što meni znači ta riječ? Napeto slušati dok nastavnik ispituje, drhtati i misliti hoće li me pozvati...«

(Tatjana Kovačić VIb)

Ingrid smatra da nema hrabrosti bez pripreve i razboritosti: »Hrabrost treba odmjeravati, treba postepeno skupljati snagu za nešto, a ne odmah ići, istaknuti sebe i nastradati. Jer naravno — hrabrost ima i žrtve...«

(Ingrid Kliškić VIIb)

Marija, razlikujući hrabrost od drskosti, smatra da je hrabrost »ljubav s malo drukčijim imenom«. »Hrabrost i drskost — teško ih razlikuješ. Psuješ i misliš da si hrabar, pušiš pod odmorom da te svi vide. Klinci se dive i kažu da si hrabar, da se ničega ne bojiš. Da mi je bilo vidjeti tvoje skrivene misli tada. Hrabrost ili glupost u očima glupih. Priznaješ javno svoj grijeh i moliš oprostjenje dok usta praznih glava već cijede: 'Vidi glupana!' — I što sada? Da li da budeš glup ili 'hrabar'? ... Hrabrosti, ti koja si najjača u snovima i samoći zar nećeš već doći među ljude i pokazati svima da ti nisi dokaz vlastite moći, već ljubav sa malo drukčijim imenom. Da, ti si ljubav koja je spremna i život dati, a za uzvrat ne traži ni pogled, ni riječi pohvale.«

(Marija Mandić VIIIk)

Felece vidi hrabrost u sportskim vratolomijama: »Hrabrost... pred mojim očima vidim ostvarenje jedne moje želje: Ja na automobilskim trkama. Jurim pistama, prestižem protivnike, izbjegavam sigurne udese, hrabro ulazim u okuke i na kraju, kad prođem prvi kroz cilj — sve to prestaje i nastaje kratka stanka, prebirem po sjećanjima, nalazim trenutke kad sam ja bio hrabar i ponovo ih proživljavam.«

(Felece Balarin VIb)

Dražen smatra hrabrošću spasiti drugoga iz očite propasti: »Hrabrost je kad se čovjek baca pred vlak koji juri, u punoj brzini, da uhvati dijete koje se bezbrižno šeta po pruzi ne znajući što radi. Hrabrost je i ono kada neplivač skače za utopljenikom u nabujalu i hladnu rijeku.«

(Dražen Krvavica VIIb)

Lidija nalazi hrabrost u snazi duha i u duhu smirivanja: »Hrabrost se probudi u nama onda kada je potrebno učiniti nešto plemenito. Nisu hrabra ona dva dječaka koji se potuku, nego onaj treći koji se usudi izmiriti ih. Hrabar je onaj koji ima ne samo snagu tijela nego i snagu duha. Hrabar je onaj koji je svjestan da takav mora biti.«

(Lidija Masovčić VIk)

Iris, koja osjeća rane zbog prekinute mladenačke ljubavi i prijateljstva, izvanrednom tankočutnošću riše kakva se hrabrost traži da se podnesu te rane: »Hrabrost: — ne zaplakati nad krhotinama jednog srca, uzdignute glave

promatrati jedan zalazak, smješiti se dok gledaš u jedna leđa, ugušiti jad i krikove mržnje, sakupiti ponos što preostaje, imati snage otići tiho kao sjena.«

(Iris Perković VIIIk)

Sanja povezuje hrabrost s ostalim krepostima: »Za mene hrabrost znači biti pošten, jak, spreman žrtvovati se za druge, biti bolji od ostalih. Koliko li hrabrosti u čovjeku koji nesebično daje svoju koštanu srž ili dvanaestogodišnje djevojčice koja se borila s lavom u osječkom zoološkom vrtu da bi spasila manjeg od sebe.«

(Sanja Ditrich VIIIa)

Ljubo smatra da hrabrost nije uvjetovana tjelesnom snagom niti da je vezana s vremenima vitezova, nego da je nužno povezana s motiviranošću kao i ljubav: »Slabašni i naizgled plašljivi ljudi mogu biti hrabri u odlučnim trenucima. Hrabrost nije samo umrijeti u mukama, hrabrost je živjeti u svijetu okrutnosti, hrabrost je biti na grobu svoga sina, a pri tome ne pustiti suze... Hrabrost nije umrla umiranjem vitezova i hajduka, već je ona i danas svugdje prisutna — samo je treba razbuditi i ona se već razbudi. Ona se kao i ljubav ne razvije savki put, ali nikad sama od sebe, jer samo čovjek koji u sebi nosi neki smisao i duh može biti hrabar... Nitko se nije rodio bez malo hrabrosti, no ona se može i steći, jer čovjek zanesen žarom života, velikodušnosti i sreće ne može biti kukavica. U životu se vide mnoge stvari: kako je netko spržio ruke da bi spasio ljude od katastrofalnih eksplozija, kako je jedna žena istrčala pred jureći vlak da spasi svoje dijete, ali je poginula zajedno s njim i kako ljudi svaki dan čine razna sitna junaštva.«

(Ljubo Marković VIIIb)

Helije, kao da je čitao La Roschefoucaould-a koji veli: »Većina heroja su kao neke slike: da bi ih čovjek cijenio, ne smije ih gledati odviše izbliza«, gleda i u idolima obična čovjeka: »Kad se hrabrost probudi, čovjek je tada snažan, jak. Što je poticaj hrabrosti? Ljubav prema čovjeku ili mržnja prema njemu. Hrabar čovjek je danas idol, sutra mit, a prekosutra opet običan čovjek. — Hrabrost, smjelost, pred očima se ukažu blještave konture heroja.«

(Helije Vuco VIIk)

Iz gornjih se navoda vidi kako djeca III. do VIII. razreda spomenute osnovne škole shvaćaju hrabrost i u čemu vide njezinu manifestaciju. Oni tim svjedoče o svojoj neobičnoj zrelosti kao i o ozbiljnom shvaćanju odgoja njihovih nastavnika.

Iz njihovih se navoda jasno vidi da oni razlikuju hrabrost od drskosti, gluposti, isticanja, taštine i avanturizma. Upozoravaju kako je uska veza između hrabrosti i ljubavi, velikodušnosti, požrtvovnosti, razboritosti i drugih kreposti. Smatraju da i danas ima mnogo prilika u kojima hrabrost može doći do izražaja. Čak naglašuju da se ona može očitovati i u sitnicama svagdašnjeg života. Uvjereni su da ju je potrebno sticati i staviti u službu istine i ljubavi.

Na taj način i današnja mlada generacija potvrđuje Thackeray-evu tvrdnju: »Hrabrost nikada ne izlazi iz mode« i slaže se s mišlju našeg umjetnika Ivana Meštrovića: »Uobičajilo se, da se pod pojmom heroja razumijevaju vojskovođe, dok ja držim da su pravi heroji oni, koji se bore za najviše ideale sveukupnoga čovječanstva« (Radovi u slikama, 1933).

U navedenim sastavcima hrabrost se naziva »vrlina«. Mi je nazivamo krepost duhovne jakosti. Razlika može biti samo u tom što se pod »vrlina« redovito razumijeva naravna krepost, a duhovna jakost može biti i nadnaravna krepost, i dar Duha Svetoga. Premda je bitna razlika između naravnoga i nadnaravnoga, ipak se u konkretnom slučaju uvijek ne može sa svom sigurno-

šću povući stroga granica između te dvije realnosti. Jedno je pak teološki sigurno: milost ne ruši narav, nego je uzdiže; nadnarav ne isključuje narav, nego je pretpostavlja i usavršava; milosno savršenstvo usavršava naravno savršenstvo.

Upravo zbog toga ne može se tvrditi da se kod spomenute djece radi samo o naravnoj kreposti. Pogotovo kad se može opravdano pretpostaviti da se radi u većini slučajeva o djeci koja su krštena. Po krštenju su primili milosni život, a s njim i ulivene kreposti, među kojima je i duhovna jakost. Osim toga, mogu imati i nadnaravnu motivaciju. Ako sve to imaju: milost kao nadnaravni princip i nadnaravnu motivaciju, onda se više ne radi samo o naravnoj nego i o nadnaravnoj kreposti.

Ono što je ovdje još važnije jest ovo: i u našim školama se smatra važnim ono što i kršćanstvo smatra važnim za solidan odgoj — ostvarenje kreposti, posebno duhovne jakosti. Teologija je ubrojila duhovnu jakost među četiri stožerne kreposti, a moralka i asketika je uvijek isticala potrebu te kreposti i njezinu povezanost s drugim krepostima. Svci su uzori svih kreposti, a mučenici su na poseban način uzori duhovne jakosti. Zbog toga su oni heroji kršćanstva. To je razlog zašto ih Crkva stavlja za uzor i sve potiče da ih se nasljeđuje nadvladavajući životne poteškoće, pa i samu smrt, i izvršujući životni zadatak.

Moramo zaista biti radosni što ni danas krepost hrabrosti ili duhovne jakosti nije »zastarjela«. Njezinu važnost jednako vide i oni koji formiraju mlade u školama kao što je vidi i Crkva. Na tu krepost svi s poštovanjem gledamo. Upravo to može izvanredno doprinijeti suradnji na odgojnom području škole i Crkve. Suglasnost u osnovnim moralnim normama trebala bi biti kod svih onih kojima se povjerava oblikovanje mladog naraštaja. Bez te suglasnosti nemoguće je ostvariti u djetetu skladnu i homogenu moralnu ličnost. Naprotiv, stvaraju se ljudi »u sebi razdijeljeni«. Čovjek pak u sebi razdijeljen nije od velike koristi ni sebi, ni Crkvi, ni društvu.